

*Tasavvuf ve Müslümanlık farklı şeyler midir?
İslâm'da tasavvuf nasıl bir yere ve öneme sahip?*

Tasavvuf Hz. Âdem'den beri vardır. Zîra tasavvuf Allah'ın lutfettiği güzel ahlâkı yaşamak, hâl etmek ve onunla Allah'a yaklaşmak demektir. Dolayısıyla tasavvuf, Peygamber ahlâkıdır.

Tasavvuf Müslümanlıkla kemâle erer. "Tevhid" fikri Müslümanlıkta âşikâr olduğu için, her yerde ve her şeyde Allah'ın isim ve sıfatlarını görebilme kabiliyeti ve bu şekilde yaratılmışı yaratandan ötürü sevme ya da kabul etme hakîkati en ileri noktasına, kemâl noktasına Müslümanlıkla erişir.

Tasavvuf, dinin şeriatini kabul ettikten sonra o şeriatin hakîkatine yönelmek, o hakîkatle yaşamak ve Allah'a yaklaşmak demektir. Tasavvuf Hz. Peygamber'in (s.a.s) hayatını yaşamak ya da Hz. Ali'nin Hz. Fâtıma ile yaşadığı hayatı yaşamak yani Allah sevgililerinin Allah'a yaklaşma şekillerini yaşantı hâline geçirmek demektir.

İslâm'ın şeriat kısmı, onun kural ve kaideleridir. Tasavvuf ise bu kural ve kaidelere uyabilmek için Allah aşkının nasıl rol oynadığını, her yerde O'nu görebilme kabiliyetini ve Allah'a teslim olma zevkini bize öğreten bir yaşam biçimidir. Yani namaz

kılan insan, namazın hakîkatine yönelir; namazdan gaye Allah'ta yok olmak ve kendi mîracını yapmaksa, bunu yapmak için insanın tasavvufa ihtiyacı vardır.

Oruç tutan insan sadece ağzını değil, bütün organlarını oruç tutturacak şekilde tasavvufun aşkına ihtiyaç duyar. Yani göz harama bakmaz, el harama el uzanmaz, kulak dedikodu dinlemez, ayaklar şüpheli yere gitmez. Bu şekilde organlar oruç tutar. İşte o zaman orucun hakîkatine erilmiş olunur.

Tasavvufta en yüksek seviyede oruç, susma orucudur; nefesine ağır gelene susabilmeyi öğrenmektir. Çünkü Allah bizi her yerden imtihana sokar, o imtihan da genelde nefsimize ağır gelen yerlerden gelir. Bunun sebebi nefsin tekâmül için yaratılmış olmasıdır. Nefse her istediğini vermenin, zevk içinde yaşatmanın ona zulüm olduğunu bilmek; nefsin terbiyesinin de acı ve sıkıntılarla mümkün olduğunu kabul etmek gerekir. Zîra imtihansız eğitim olmaz.

Zekâtın hakîkatine de tasavvufla ulaşılır. Tasavvufa göre zekât malın kırkta birini vermekle yetinmeyip her şey için zekât vermektir.

- Evlâdın zekâtı; yetime hizmet etmek,
- Evin zekâtı; misâfir ağırlamak,

- Sohbetin zekâtı; dedikodudan kesilmek,
- İlmin zekâtı; ilmi paylaşmak,
- Aşkın zekâtı; aşkı yaymaktır.

“Sûfilik” ile “tasavvuf” un aynı kavramlar olarak düşünülmesi doğru mu?

Bu, kelimelerin içini doldurmakla alakalı bir şey. Kâşânî'nin Tasavvuf Sözlüğü'nde sûfî kelimesi şöyle açıklanır:

Sûfî denilmesinin nedeni, yüksek himmetiyle kalbiyle Rabbine yönelip, sırrıyla Allah'ın huzûrunda durduğu için, Allah katında ilk safta olmasıdır.

Sûfî, Allah'ın seçkin kullarının özellikleriyle nitelenmiş kimsedir, bu nedenle de 'sûfî' adını almıştır. Sûfî, (kalbi) pastan arınmış, fikir ile dolmuş, insanlardan uzaklaşıp Allah'a yönelmiş, altının ve çakılın kendisine denk görüldüğü kimsedir. Zünnûn el-Mısrî sûfîyi böyle tanımlamıştır.

Cüneyd el-Bağdâdî şöyle demiştir: “Sûfî, hiçbir ilgisi kalmadan, Allah ile beraber olan kimsedir.”

Sûfî, iki güzel hal veya iş karşısında, en güzeline seçen kimsedir.

Sûfî, kirlerden arınmış huyların sahibidir. Bu da, iç ve dışta âyetlerin hükümlerini uygulamakla mümkündür. Bu nedenle hakkında kısaca şöyle denilmiştir:

Sûfî, bütün çirkin huylardan arınıp, kirlerden temizlendiği ve güzel huylarla bezendiği için sûfî diye isimlendirilmiştir.

Sûfî, hakîkati böyle yaşıyorsa onun yaşam biçimine tasavvuf denir. Tabii burada anlatılmak istenen bu devirde her şeyi terk edip bir lokma bir hırkayla geçinmek değil, bilakis her şeyi varken onlara tapmaktan vazgeçip gönülden Allah ile olabilme kabiliyetine ermektir. Sûfîler Allah'ın yeryüzündeki emin adamlarıdır. Onun ihlâslı kulları; takva ile âlude olan dostları, sâdık ve sâlih sevgilileridir. Allah onların kalplerini mârifetiyle, bedenlerini de hizmetiyle süslemiştir. Dillerini zikre düşkün hâle getirmiştir. Yakınlığıyla sırlarını temizlemiştir. Allah'ın emirlerine uydukları ve onun inâyeti altında buldukları için sûfîler en ileri saftadırlar. Sûfî Allah'tan başkasına ihtiyaç duymaz ve başkasını tercih etmez. O'na dayanır, O'nun kapısında bekler, kazasına rızâ gösterir, belâsına sabreder. Mânen bütün alâkalardan sıyrılıp, halktan uzaklaşıp, sadece Allah ile ünsiyet kurandır. Bu da şu âyetle belirtilir. *“İşte bu Allah'ın lutfudur, onu dilediğine verir. Allah lutf sahibidir.”* (Cuma 62/4) Hücvîrî gibi bazı mutasavvıflar da sûfî ve mutasavvıfı şöyle ayırmışlardır: Sûfî, velîlerin muhak-

kık olanlarına ve velâyette kemâl derecesinde bulunanlara verilen bir isimdir. Mutasavvıf ise tasavvuf yolunun en yüksek noktasında bulunan sûfîlerle alâkası olan ve onları talep eden kişilere verilen bir isimdir.

Tasavvuf nasıl bir oluşumdur; mezhep ya da tarîkat midir?

Hayır, tasavvuf ne mezheptir ne tarîkattir. İslâm'ın hakîkatine varmak için gitmemiz gereken yolun ihlâsla ve samîmiyetle yaşanma biçimidir. Bu yolda da sembolümüz ya Hz. Peygamber ya da Hz. Ali gibi Peygamber ahlâkını yaşayan Allah sevgilileridir. Ama tasavvufu derinlemesine anlayabilmek için büyük mutasavvıfların târiflerine bakmak gerekir. Kâşânî'nin Tasavvuf Sözlüğü'nde tasavvuf kelimesi şöyle açıklanır:

Dışta ve içte şeriatın edeplerini yerine getirmek.

Şeriatın edepleri ilâhî ahlâktır.

Tasavvufun, iyi huylara sahip olmak, kötü huylardan kaçınmak olduğu da söylenmiştir.

Başka bir tanım: Tasavvuf, güzel ahlâk ve iyi huylarla nefsi arındırmaktır.

Rüveyim el-Bağdâdî'nin tanımı: "Tasavvuf, irâdesine karşı Allah'a bel bağlamaktır."

Başka bir sözü: "Tasavvuf, nefsin bütün hazlarını terk etmektir."

Kuşeyri'nin tanımı: "Tasavvuf üç mânâyâ verilen bir isimdir. Birisi, mârifetin nûrunun takvanın

nûrunu söndürmemesi; kitabın zâhir yorumuyla çelişen bir bâtını bilgiyi söylememek; kerâmetlerin kişiyi Allah'ın yasaklarını ihlale götürmemesi.”

Ebû Yezid el-Bestâmî: “Tasavvuf, ahdi olmayan vefa, kaybetmeden bulmak, zora girmeden kalmak, ifâdesi olmayan sırdır.” Cüneyd, tasavvufun mâhiyetinden sorulduğunda, başka bir ifâdesinde şöyle demiştir: “Tasavvuf, Hakkın seni kendinden öldürüp, kendisiyle diriltmesidir.”

İmam Ebû Sehl b. Süleyman es-Sa'lukî ise şöyle yazmıştır: “Ahlâk, itirazı terk etmektir. Tasavvufun ahlâk olduğunu belirtmiştim, şu halde sûfî, itirazcı olmayan kimsedir.”

Maruf el-Kerhî: “Tasavvuf, hakîkatlere sarılmak, insanların ellerinde bulunan şeylerden ümit kesmektir.”

Cerir: “Tasavvuf, her güzel huyu kazanmak, her çirkin vasıftan kaçınmaktır.”

Ömer b. Osman el-Mekki: “Tasavvuf, kulun her vakitte o vakte en uygun halde olmasıdır.”

Başka bir tanım: ‘Tasavvuf, halka karşı ahlâklı olmak, Hakka karşı doğru olmaktır.’

Başka bir tanım: “Tasavvufun başı ilim, ortası amel, sonu ihsandır.”

Başka bir tanım: “Tasavvuf, hâlis niyetle zikir, işitince vecde gelmek, uyararak amel etmekten ibârettir.”

Başka bir tanım: “Tasavvuf, tasarrufu terk ve nefsi bezl etmekten ibârettir. Çünkü tasarrufunu gören, mutasavvıf değil, belki yapmacıklı kimsedir.”

Başka bir tanım: “Tasavvuf, ilmi yaratıklara uymaktan arındırmak; doğal huyları bırakmak, beşerî özellikleri sıfatları sindirip, nefsânî iddialardan uzak durmak; ruhânî sıfatlara yönelmek, Allah katından gelen hakikî ilimlere bağlanmak, sünnetlere uymaktan ibârettir.”

Diğer bazı tarifler ise şöyledir, Hocam Ken‘ân er-Rifâî, tasavvufun şu târifleri üzerinde durur:

“Dilde hiçbir şey, gönülde her şeydir.

Tasavvuf birlik demektir.

Tasavvuf güzel ahlâktır.

Tasavvuf demek, edep demektir. Edep ise, göz ile Hak’tan başka bir şey görmemek, lisanla bir şeye itiraz etmemek, Allah’ın buyruğunu tutmak, men ettiğinden kaçmaktır.

Tasavvuf, ölümsüz hayat ve her hâl ve vakitte edeptir.”

Tasavvufun yanlış bir yol olduğunu ve İslâm'a zarar verdiğini savunan kesimler var. Bu gerçek mi?

Şöyle gerçek: Eğer biz kendi nefsimize uygun şekilde yaşamaya “tasavvuf” dersek, o zaman Allah korusun lânetleniriz. Çünkü tasavvuf, yaratılmış her varlıkta Allah'ın ismini görerek herkese ve her şeye saygı duyup hürmet etmek demektir. Her şeyi sevemeyebiliriz ama saygı duymalıyız.

Ancak “Şeytanı kabul ediyor musun, şeytana uyuyor musun?” dersen; hayır, ona uymuyoruz. Ama şeytan da bizi tekâmül ettirmek için yanlışta götürmeye çalışan bir varlıktır; Allah'ın ona verdiği vazife budur. Nasıl Peygamber hidâyet içinse, şeytan da dalâlete götürmek için hareket eder. Fakat sonuçta ne şeytanda bir güç ne Peygamber'de bir kudret vardır. Her ikisi de birer aynadır, bize kim olduğumuzu öğretir.